

Ф. Растье), нескольких монографий и бесчисленно-го количества статей, он не следовал за научной модой, был чужд и тени научного конформизма. Если основным предметом изысканий Андрея Евгеньевича был и оставался язык, то аспекты его изучения непрестанно эволюционировали: это и фонетика, и семиотика, и семантика, и – шире – французская литература, философия, теория искусства. Но сквозь все исследования Андрея Евгеньевича проходила магистральная линия: поиск смысла был его основной теоретической и экзистенциальной задачей. Еще одна его излюбленная фраза на занятиях: «все, что мы делаем – ради смысла».

Удивительной чертой как его научных поисков, так и мироощущения были соразмерность и гармония. Вихреобразный, зачастую сложноуловимый ход его мыслей в аудитории сочетался с предельно точными и строгими теоретическими выводами, широчайшая эрудиция – с лаконичным, выверенным стилем. Безупречная логика, отточенные, словно граненые формулировки, предельная аккуратность в обращении с «чужим словом»: любой текст Андрея Евгеньевича узнаваем. Своей любовью к слову – как письменному, так и звучащему – он буквально завораживал окружающих. Когда я готовилась к защите, Андрей Евгеньевич возвращал мне черновики моего автореферата девятнадцать раз, добиваясь ровно того сочетания лаконичности и глубины, которое он соотносил с какой-то одному ему известной внутренней мерой. Со временем я и сама научилась ощущать эту меру. Сейчас я пишу этот текст и думаю о том, что Андрей Евгеньевич раскритиковал бы меня за нестройность линий и хаотичные подтеки воспоминаний.

Его поиски смысла перехлестывали водораздел жизни и искусства: для описания особого вида французской черепицы привлекался поэтический образ, язык дружил с философией, а оттенки моря интерпретировались через импрессионистскую живопись. В один из дней нормандской стажировки мы шли с Андреем Евгеньевичем по улицам Кана, как вдруг внезапно он остановился, указал на солнечный блик на стене одного из домов и прочитал лекцию по «тому самому» оттенку желтого у Вермеера. Во многом Андрей Евгеньевич жил по абсолютно прустовским законам: подобно тому, как небо у

Пруста напоминало хорошего Тернера, жизнь для него означивалась через эстетический опыт, а семиотические системы гармонизировались в его собственной метавселенной.

Мне невероятно тяжело осознавать, как мало я успела перенять из его мироощущения и знания. Вместе с тем, я наполнена бесконечной благодарностью за то, что мне удалось попасть в орбиту смыслов Андрея Евгеньевича.

Я скорблю вместе с родными и близкими, коллегами и учениками.

<https://doi.org/10.31577/SlavSlov.2024.1.21>.

Лариса Евгеньевна Муравьева

KRISTÍNA TKÁČOVÁ – TERÉZIA HARČARÍKOVÁ:
Jednotlivec s nevyliciteľnou chorobou
v kontexte pedagogiky telesne postihnu-
tých, chorých a zdravotne oslabených.
Praha: Karolinum, 2022.

Už názov publikácie naznačuje, že sa autorky venujú téme, ktorá je pre spoločnosť citlivou a predstavuje výzvu ako pre autora, tak aj pre čitateľa. V neposlednom rade je to téma, ktorá je v kontexte pedagogiky len veľmi málo diskutovaná, no zahŕňa pomerne širokú oblasť, ktorá si nepochybne zaslúži pozornosť.

Predkladaná monografia sa zameriava na dospievajúcich jednotlivcov s vybranými druhmi nevyliciteľných ochorení – onkologické ochorenia, Duchennova svalová dystrofia a cystická fibróza. Autorky približujú premietanie špecifik konkrétneho druhu nevyliciteľného ochorenia do edukačnej oblasti života dospievajúceho jednotlivca. Úvodné kapitoly tvoria teoretický popis k problematike nevyliciteľného ochorenia z hľadiska medicíny, psychológie a špeciálnej pedagogiky, s dôrazom na psychosociálnu a špeciálnopedagogickú oblasť. Na úvodné kapitoly nadväzuje praktická kapitola, v ktorej sa autorky venujú skúmaniu špecifik edukácie dospievajúcich jednotlivcov s vybranými druhmi nevyliciteľných ochorení prostredníctvom fenomenologickej analýzy vybraných životných príbehov.

Jednotlivci s nevyliciteľným ochorením boli opomínanou skupinou z hľadiska edukácie. Pozornosť im bola venovaná predovšetkým z pohľadu

medicíny a psychológie – v rámci psychologické podpory a to nie len pre nevyliciteľných jednotlivcov ale aj ich rodiny. Napriek uvedenej skutočnosti, už v úlohách paliatívnej starostlivosti podľa Vestníka ministerstva zdravotníctva SR z roku 2006 (Vestník MZ SR, 2006) je zdôraznené, aby bol jednotlivcom poskytovaný podporný systém na zabezpečenie aktívneho života až do smrti. Rovnako hovorí o roli špeciálneho pedagóga pri personálnom zabezpečení mobilného hospicu a inštitucionálneho hospicu. Z tohto dôvodu autorky upriamujú pozornosť na veľkú potrebu konkrétneho vymedzenia úloh a povinností špeciálneho pedagóga pri práci s nevyliciteľne chorými deťmi, žiakmi i dospelými v terminálnom stave ochorenia ako aj pri postupnom prograse ochorenia.

V kontexte edukácie sa skupine nevyliciteľných jednotlivcov venuje pozornosť len sporadicky, kedy učitelia a vychovávatelia vychádzajú z modifikácie vzdelávacieho programu pre žiakov s chorobou a zdravotným oslabením, respektíve ide o vzdelávanie podľa individuálneho študijného plánu na stredných školách, kedy je väčšina edukačnej zodpovednosti ponechaná na študenta s nevyliciteľným ochorením a do školy dochádza tento jednotlivec na preskúšanie.

Prvú časť monografie tvorí teoretický základ, v ktorom autorky operacionalizujú nevyliciteľné ochorenie z viacerých hľadísk, pričom kladú dôraz na nevyliciteľné ochorenie v kontexte psychosociálnom a špeciálnopedagogickom. Ponímanie nevyliciteľného ochorenia zo psychosociálneho hľadiska sa týka najmä vnímania a postoja k vlastnej chorobe z hľadiska jednotlivca s ochorením. Vplyvom ochorenia dochádza k sociálnym zmenám v živote jednotlivca, čo ovplyvňuje aj jeho socializáciu v školskom prostredí. Vplyvom dlhodobej hospitalizácie a liečby je jednotlivec izolovaný od jeho rovesníkov, stráca osobný sociálny kontakt a postupne tak dochádza aj k obmedzeniu jeho sociálnych zručností potrebných pre každodenné spolužitie v spoločnosti.

Súčasťou psychosociálnej dimenzie nevyliciteľného ochorenia je aj vplyv nevyliciteľného ochorenia na užšie sociálne prostredie jednotlivca a teda na jeho rodinu, ako uvádzajú autorky monografie. Pre rodinu je život ohrozujúce, nevyliciteľné ochorenie intenzívnou emocionálnou záťažou a vplyvom ochorenia sa u rodičov môžu objaviť zmeny v prístupe k dieťaťu nie len k nevyliciteľne chorému, ale aj k jeho zdravému súrodencovi, avšak

autorky uvádzajú, že uvedená náročná životná situácia v rodine môže viesť aj k pozitívam spojeným s výskytom nevyliciteľného ochorenia v rodine ako k väčšiemu pocitu rodinnej podpory, blízkosti, vyspelosti a podobne.

Špeciálnopedagogické, resp. pedagogické hľadisko pre autorky predstavuje pri vymedzení a porozumení podstaty nevyliciteľnej choroby kľúčovú oblasť, ktorá sa týka najmä obmedzení v procese edukácie a nutnosti modifikácie a navyše k redukcii kurikula. Autorky uvádzajú, že žiak s ochorením sa často ocitá v prostredí medzi školským a zdravotníckym systémom, pričom školské potreby žiaka môžu byť často prehliadané. V tomto prípade je nevyhnutné, aby takýto žiak mal zabezpečenú primeranú edukačnú starostlivosť napríklad aj prostredníctvom rôznych techník, medzi ktoré môžeme zaradiť aj expresívne techniky, ako napríklad biblioterapiu, arteterapiu a mnoho ďalších.

Edukácia jednotlivcov s chorobou v súčasnosti môže byť realizovaná napríklad formou inklúzie v prostredí bežnej základnej školy bez individuálneho vzdelávacieho programu, edukáciu v škole pre žiakov s telesným postihnutím (svalová dystrofia), edukáciou v škole pri zdravotníckom zariadení alebo v domácom prostredí pod vedením rodiča, prípadne pedagóga. Podľa zaradenia do jednej zo spomínaných foriem sa vytvárajú špecifické podmienky na edukáciu týchto jednotlivcov, pričom je dôležité, aby sa v plnej miere dodržiaval liečebný režim a aby sa v plnej miere plnili edukačné potreby každého jednotlivca.

Autorky sa v monografii odvolávajú na množstvo realizovaných výskumov a následné ďalšie poznatky prinášajú vo forme výsledkov vlastného výskumu, ktorý realizovali v predošlých rokoch. Výskumná štúdia realizovaná autorkami a prezentovaná v publikácii nesúcej názov *Jednotlivec s nevyliciteľnou chorobou v kontexte pedagogiky telesne postihnutých, chorých a zdravotne oslabených* je zameraná na špecifickú edukáciu jednotlivcov s nevyliciteľným ochorením a navrhuje nevyhnutné zmeny a úpravy potrebné pre skvalitnenie edukačného procesu. Výsledky štúdie poukazujú na skutočnosť, že pre vzdelávanie dospievajúcich s nevyliciteľným ochorením nie je postačujúce vypracovanie individuálneho vzdelávacieho programu alebo prechod na individuálny študijný plán v rámci strednej školy. V prípade optimálneho edukačného procesu je nevyhnutné zabezpečiť

aj primeraný, odborný a najmä akceptujúci prístup pedagógov a rovnako spolužiakov dospelávajúceho s nevyliciteľným ochorením, zabezpečiť dostatočné priestorové podmienky a vybavenie a rovnako zaviesť edukačnú starostlivosť o dospelávajúcich na jednotlivých oddeleniach nemocníc.

Charakter nevyliciteľného ochorenia môže, ale nemusí mať významný vplyv na edukáciu jednotlivcov s touto diagnózou, záleží to však od viacerých faktorov, pričom najvýznamnejší faktor – nevyliciteľné ochorenie, zasahuje nie len oblasť edukácie, ale fungovanie celej rodiny od adaptácie sa na túto skutočnosť, v reorganizácii rolí v rodine ako aj sociálnej interakcie smerom von, ale aj dnu. Pre jednotlivca s nevyliciteľným ochorením predstavuje edukačná skúsenosť – možnosť navštevovať školu, byť súčasťou edukačného procesu a rovnako veku prirodzeného sociálneho prostredia, životu dôležitú a prospešný aspekt života.

Jednotlivec s nevyliciteľnou chorobou v kontexte pedagogiky chorých prezentuje individuálne skúsenosti dospelávajúcich s vybranými druhmi nevyliciteľných ochorení (onkologické ochorenia, Duchennova svalová dystrofia a cystická fibróza) a ich rodičov s edukáciou, ktoré autorky zisťovali prostredníctvom kvalitatívnej metodológie s využitím komplexného metodologického systému – fenomenologickej analýzy.

Monografia ponúka čitateľovi pohľad na konkrétne životné príbehy, na základe ktorých analyzuje potreby nie len žiakov s nevyliciteľným ochorením ale aj ich rodín a pedagógov. Napriek náročnej a často tabuizovanej téme je formálne aj obsahové spracovanie textu pre čitateľa veľmi realistickým no zároveň zamyslenia hodným príspevkom. Čitateľ v obsahu môže nájsť množstvo praktických rád a odporúčaní, ako komunikovať, pristupovať a pracovať s jednotlivcom s nevyliciteľným ochorením a jeho rodinou, napríklad aj v edukačnom procese.

Monografiu K. Tkáčovej a T. Harčarikovej je možné zaradiť k multidisciplinárne zameraným výskumom v oblasti podpory edukácie a socializácie jednotlivcov s nevyliciteľným ochorením. Vzhľadom na praktický a odborný charakter monografie ju považujem za relevantný príspevok súčasného pedagogického výskumu. Vzhľadom na skutočnosť, že monografia rozpracúva problematiku po teoretickej aj praktickej rovine a prináša konkrétne odporúčania pri práci s jednotlivcami s nevyliciteľným ochorením, je možné ju klasifikovať aj ako

vysokoškolskú učebnicu, pričom jej obsah zarezonuje nie len u odbornej, ale aj laickej verejnosti vďaka konkrétnym životným príbehom. Predkladané dielo je nepochybne svojim praktickým, odborným, ale aj empatickým a ľudským spracovaním výsledkom zanietenosti a erudovanosti autoriek a prínosom nie len pre špeciálnopedagogickú prax.

<https://doi.org/10.31577/SlavSlov.2024.1.22>

Zuzana Ivanová

Čo je inovatívne v slovanskej dialektológii?

V dňoch 19. – 20. októbra 2023 sa v hlavnom meste Českej republiky konala medzinárodná vedecká konferencia *Slovanské dialekty v dobe digitálnych technológií* s podtitulom *Nárečové prameny a ich súčasné spracovanie*. Akciu zastrešoval Slovanský ústav Akadémie vied Českej republiky, a to na pôde Lužického seminára na Malej Strane v objatí jedinečnej architektúry historickej Prahy v sprievode šumu Vltavy a jesenného listia.

Už počas procesu samotnej registrácie (cca od 9,00 hod.) v priestoroch Lužického seminára bolo počuť echá rôznych slovanských jazykov (predovšetkým poľštiny a češtiny), čo predznamenovalo aktívnu účasť naprieč slovanskými štátmi. Podujatie sa konalo hybridne. Ktokoľvek sa mohol pripojiť aj cez aplikáciu ZOOM. O 9,40 hod. všetkých prítomných vo Veľkej sále Lužického seminára srdečne privítal Dr. Michal Vašíček, kt. potom moderoval väčšinu sekcií. Vyzdvihol, že plánované príspevky sú tematicky pestré a zaujímavé. Po ňom predniesol úvodný prejav riaditeľ Slovanského ústavu AV ČR – Dr. Václav Čermák, kt. pripomenul, že toto podujatie sa koná 100 rokov od smrti významného chorvátskeho slavistu Vatroslava Jagića, kt. predpokladal rozpad slavistiky na mnoho filológií a, ako dodal V. Čermák, bohužiaľ, mal pravdu. Na záver autor prejavu poznamenal, že v tejto budove pôsobil aj zakladateľ slavistiky Jozef Dobrovský. Do tretice sa slova ujala vedúca Oddelenia slavistickej lingvistiky a lexikografie SLÚ AV ČR Dr. Karolína Skwarska. Nakoniec účastníkov pozdravil aj predseda Spoločnosti priateľov Lužice Lukáš Novosad.

Po úvodných slovách nasledovali plenárne príspevky. Ako prvý vystúpil prof. Jerzy Sierociuk z Poznane témou *Możliwości gwarowej leksyko-*